

Toisenlaista hakuharjoittelua

Haku palveluskoiralajina on vuosien varrella kokenut räjähdysmäisen suosion. 70-luvun loppulla kilpailijoita oli vain kourallinen ja kilpailuihin osallistuvat koirat olivat yleensä valtasaltaan saksanpaimenkoiria. 80-luku toi kuitenkin tullessaan uudet harjoitusmenetelmät Ruotsista ja sen seurauksena lajin harrastajien lukumäärä kääntyi jyrkkään kasvuun.

Koulutusmenetelmät ovat enemmän tai vähemmän perustuneet Inki ja Roland Sjöstenin kirjoittamaan Hakukoira kirjaan. Kirjan ohjeiden mukaan koulutetuista koirista on tullut koko joukko erittäin innokkaita ja motivoituneita hakukoiria. Moni on onnistunut koulutuksessa niin hyvin, että koiralle on saatu käyttövalion arvo.

Tällä muistikuviiin perustuvalla (näkö- ja kuuloärsykkeet) menetelmällä on kuitenkin omat varjopuolensa. Koirat ovat erittäin innokkaita ja vauhdikkaita, mutta usein ryntäilevät kontrolloimattomasti minne sattuu ja niitä on hyvin vaikea ohjata. Ohjausyritysten seurauksena sammuu motivaatio herkästi ja sen vuoksi moni välttää ohjauksen käyttöä. Lisäksi, samalla kun koirat juoksevat ”hulluna” ympäriinsä ne unohtavat helposti käyttää tehokkaasti nenäänsä.

Sven Järverud on kehittänyt toisenlaisen menetelmän haun harjoitteluun. Hänen menetelmänsä perustuu ns. tuuli-ilmaisuuun. Eli käytännössä tämä tarkoittaa sitä, että koira opetetaan heti ensimmäisestä harjoituksesta alkaen käyttämään ensisijaisesti hajuaistiaan (nenäänsä) ja sen tulee keskittyä työhönsä kunnolla. Koiran ei anneta nähdä maalimiehen menoa alueelle, maalimies ei näyntydy kaukaa koiralle, ei huuda eikä muutenkaan mitenkään ilmaise olevansa alueella. Koira opetetaan etsimään

keskittyneesti maalimiehestä tulevaa hajua ja hajun löydettyään sen tulee määrätietoisesti seurata hajua sen lähteelle asti eli siis maalimiehen luo. Kuinka tämä sitten saadaan aikaiseksi?

Oletetaan, että koiralla on hyvä kunto ja se on tottunut liikkumaan erilaisissa maastoissa. Lisäksi se on opetettu pitämään vieraista ihmisistä ja leikkimään heidän kanssa mielellään. Nämä ovat ensimmäiset edellytykset, jotta harjoittelu voidaan alkaa! Jos koira ei pidä vieraista henkilöistä eikä leiki vapautuneesti heidän kanssaan, on tiedossa ongelmia. Onnistumisen edellytys on, että suhde vieraisiin on rakennettu kuntoon.

Seuraavaksi on tehtävä itselleen selväksi, että jokainen pienikin koulutuksen osa-alue on opeteltava kunnolla, jotta lopputulos olisi toivotunlainen. Jos tässä alkuopetuksessa on huolimaton, kostautuu se varmasti jossain myöhemmässä koulutuksen vaiheessa.

Mieti uusi harjoitus aina huolellisesti sillä ensimmäisestä harjoituksesta saatu kokemus on suunnattoman tärkeä. Kun koiralle myöhemmässä vaiheessa tulee ongelmia, se yleensä yrittää ratkaista ongelmaa aiemmin oppimansa kaavan mukaan. Jos koira on oppinut etsimään maalimiestä näön tai kuulon avulla, se yrittää käyttää sitä toimintaa väsyessään tai ongelmien ilmaantuessa. Jos se on oppinut aluksi käyttämään nenäänsä, se turvautuu väsyessään ensisijaisesti hajuaistiinsa.

Ensimmäinen harjoitus

Maalimies, koira ja ohjaaja muodostavat lauman. Koiralle puetaan valjaat päälle. Jos on tarkoitus tehdä koirasta rullakoira, laitetaan sille

rulla kaulaan jo tässä vaiheessa. Maalimies innostaa koiran leikkiin pallon tai rätin kanssa ja ohjaaja seuraa leikkiä rauhallisena vieressä. Maalimiehen on todella eläydyttävä tehtäväänsä, jotta harjoituksella on onnistumisen edellytykset.

Koira saa katsoa, kun maalimies siirtyy sen luota noin kolme metriä tallatulle alueelle (vastatuuleen on etukäteen tallattu noin 20–30 m leveä ja 50 m syvä alue). Koira viedään pois, jotta se ei näe maalimiehen paluuta takaisin polulle.

Maalimies kiertää laajassa kaarella alueella olevaan, jo ennalta sovittuun, piilopaikkaan. Laajassa kaarella siksi, ettei koira onnistuisi löytämään maalimiestä jäljestämällä ja vastatuuli siksi, että koiralla on mahdollisuus saada maalimiehen haju tuulen mukana. Tuulen voimakkuudesta päätellään sijoitetaanko maalimies aivan lähelle tai hiukan kauemmas. Pääasia on se, että maalimies on oikein kunnolla piilossa tiheiden kuusenoksien tai puskan suojassa (ei siis kiven tai korkea, oksattoman männyn takana).

Koira tuodaan takaisin lähtöpaikkaan ja ohjaaja taluttaa koiran yli sen pisteen missä maalimies 3 m edettyään viimeksi seiso. Koira on taluttimessa, mutta sille ei anneta mitään käskyä. Ryntäilevä koira on pysäytettävä useita kertoja, jotta se keskittyisi haistelemaan. Ohjaaja voi liikkua hitaasti sik sakkia tuulen alapuolella, jotta löytyy juuri se kohta johon tuuli tuo maalimiehen hajun. Kun koira kohottaa kuononsa ja imee nuuhkien ilmaa sieraimiinsa, sitä voi kehua rauhallisesti. Nyt on erittäin tärkeää, että ohjaaja osaa lukea koiraansa ja huomaa milloin koira vain yrittää ilmaa nuuhkien saada hajun nenäänsä ja milloin se todella on saanut maalimiehen hajun nenäänsä.

Kun koira on saanut hajun nenäänsä, se päästetään mahdollisimman häiriöttömästi irti. Se saa lähteä hajun perään ilman mitään käskyä. Mitä vähemmän ohjaaja häiritsee koira sitä helpompaa sen on keskittyä hajuavanassa pysymiseen. Heti, jos huomataan, että koira on kadottanut hajun, se kutsutaan takaisin ja yritetään uudelleen.

Kun koira lähestyy piilopaikkaa, on maalimies aivan hiiren hiljaa. Vasta, kun koira selvästi on huomannut maalimiehen, hän alkaa kehua koira ja kaivaa sen mukavan rätin tai pallon

esille, jolla leikittiin jo polulla. Ohjaaja seisoo hiljaa ja passiivisena paikoillaan. Maalimies leikkii ja touhuaa koiran kanssa. Koira tuodaan leikkien ohjaajan luokse ja tämän jälkeen ohjaaja voi myös liittyä leikkiin. Varovaisten ja epävarmojen koirien kyseessä ollessa voi olla hyvä, että ohjaaja tulee piilolle asti koiran tueksi, jotta se uskaltaa leikkiä kunnolla.

Tätä harjoitusta voidaan toistaa muutamia kertoja, jotta koira oivaltaa mistä on kyse.

Seuraavat harjoitukset

Maalimies jää piiloon jo alueen tallauksen yhteydessä. Näin menetellen ei maalimiehen tarvitse kiertää kaukaa piilolle, sillä koira ei voi onnistua tuoreinta jälkeä seuraamalla, koska sellaista ei ole. Jos tallataan useita alueita, eikä maalimiestä voida heti jättää piilonsa, täytyy muistaa huolehtia siitä, että maalimies kiertää piilolle tarpeeksi kaukaa. Harjoitus suoritetaan muuten samoin kuin edellä, mutta nyt otetaankin käyttöön ns. EX-maalimies. Etsittäväällä alueella on siis maalimies jo valmiina piilossa. EX leikkii koiran kanssa niin kuin alussa ja siirtyy sitten 3 m alueelle ja pysähtyy. Koira viedään hetkeksi pois ja EX siirtyy takaisin muiden ihmisten luo. Eli EX-maalimiehen tehtävä on antaa koiralle suunta mistä pitää haistella. Koira tuodaan takaisin paikalle ja harjoitus suoritetaan samoin kuin aiemminkin.

Koiran ja maalimiehen välistä matkaa lisätään vähitellen 50 metriin. Kannattaa vielä muistaa, että lähes tyynellä säällä hajun kulkeutuminen vie pidemmän ajan, mutta haju liikkuu kuitenkin pikku hiljaa. Sillä aivan tyynelläkin säällä ilma liikkuu, joskin hitaasti.

Apujen vähentäminen

Seuraava vaihe on se, että EX ottaa koiraan kontaktin, mutta ei enää näytäkään liikkeellään suuntaa mistä haistellaan. Maalimies on valmiina piilossa. Koira viedään pois ja tuodaan heti takaisin. Koira päästetään etsimään, kun se yrittää tavoittaa maalimiehen hajua nenäänsä. Ei haittaa vaikei se olekaan vielä saanut hajua maalimiehestä. Jos aiemmat harjoitukset ovat onnistuneet toivotulla tavalla, koira lähtee etenemään suoraan eteenpäin ja yrittää edetessään saada hajua maalimiehestä. Jos koira harhautuu suunnasta tai se yrittää jäljestää, se otetaan kiin-

ni ja yritetään uudelleen. Ohjaaja voi siirtyä koiran kanssa vähän lähemmäs piilopaikkaa. Missään nimessä koiraa ei auteta näkö- eikä kuulo-avuin. Koiran ainoa apu on enää vastatuuli. Toista tätä harjoitusta useita kertoja peräkkäin, jotta koira saa varmuutta ja itseluottamusta.

Seuraavaksi vaikeutetaan harjoitusta siten, että ei käytetäkään enää EX-maalimiestä vaan koira tuodaan suoraan lähetyspaikkaan (edelleenkin vastatuuli). Nyt on aika opettaa koiralle ”etsi”-käsky.

Kun koiralla on maalimiehen haju nenässä ja se osaa silloin edetä määrätietoisesti hajua seuraten, voidaan käskysana liittää mukaan. Kun koira on lähtenyt etsimään, annetaan käsky ”etsi”, vasta koiran edettyä muutaman askeleen. Näin saadaan käskylle oikea merkitys, joka on: etsi maalimies suoraan ohjaajan edestä. Jos käsky annetaan niin, että koira vain syöksyy päämäärättä jonnekin, ei käskylle tule merkitystä: Mene suoraan.

Seuraava vaihe – etsiminen myötätuuleen

Kun koira osaa etsimisen vastatuuleen ja se ymmärtää käskyn ”etsi” merkityksen on aika siirtyä harjoittelemaan etsimistä myötätuuleen. Näissä harjoituksissa nähdään kuinka koira on sisäistänyt käskyn ”etsi”. Onko se oppinut käskyn oikean merkityksen.

Alue on siis tallattu myötätuuleen. Maalimies on piiloutunut tallauksen yhteydessä, jotta piilolle ei ole yhtä tuoreempaa jälkeä kuin muut. Harjoitusta helpotetaan ottamalla käyttöön EX-maalimies.

EX ottaa kontaktin koiraan ja siirtyy n. 3 m alueelle. Koira muistaa, että se tarkoittaa samaa kuin, että maalimies löytyy EX:n liikkeellään näyttämästä suunnasta. Ensimmäisillä kerroilla maalimies laitetaan melko lähelle, jotta koira onnistuisi mahdollisimman nopeasti. Tämä vahvistaa oppimista. Jos koira ei löydä maalimiestä nopeasti, se saattaa tulkita tilanteen niin, että se on toiminut väärin ja oppiminen tietysti sen vuoksi hidastuu.

Vähitellen lisätään maalimiehen etäisyyttä keskilinjasta ja melko nopeasti luovutaan EX:n käytöstä, jottei koira totu siihen, että se etsii vain silloin kun EX näyttää suunnan.

Kun myötätuuleen ja vastatuuleen etsiminen on kunnossa, voidaan alkaa harkita, mikä ilmaisutapa koiralle opetetaan.

Ilmaisu

Ilmaisutapoja on kaksi: rullailmaisu ja haukkumalla ilmaisu. Molemmat tavat ovat oikein hyviä riippuen koiran ominaisuuksista. Haukkuminen sopii koiralle, jolta se tulee luontevasti ilman suuria ponnistuksia mitä erilaisimmissa tilanteissa. Levoton, vilkas ja hiukan epävarma koira on usein parempi rullakoirona. Samoin erittäin saalisviettininen koira.

Saksanpaimenkoira on usein parempi rullakoirona kuin haukkuvana. Tämä johtuu siitä, ettei saksanpaimenkoira yleensä ole kovin hullaantunut vieraisiin ihmisiin eikä sen vuoksi koe niiden haukkumista tarpeeksi mielekkääksi. Kun haukkumista sitten joudutaan ”lypsämään” kovin voimakkain ärsykkein, tulee eteen ongelmia, kun avut vähenevät.

Jos koira ei halua haukkua maalimiestä, se alkaa helposti väistää epämiellyttävää tilannetta siten, että se ei ole löytävinään maalimiestä tai se voi jopa kokonaan kieltäytyä lähtemästä etsimään tätä. Aggression kautta ei ilmaisua pidä missään nimessä opettaa. Tästä on helposti seurauksena koira, joka käy kiinni maalimiehiin tai toinen vaihtoehto on se, ettei koira ”halua” löytää.

Jos koiralla harjoitellaan haun ohella suoje-lua, voi olla järkevää tehdä siitä rullakoira, jotta välttyään ikäviltä vahingoilta. Mikäli koira puree maalimiestä kokeissa, saa se siitä rangais-tukseksi kilpailukiellon vuodeksi ja toisen pu-rematapauksen sattuessa elinikäisen kilpailu-kiellon kaikissa lajeissa joissa on henkilöetsintä.

Haukkuvan koiran tulee haukkua maalimies-tä niin pitkään kunnes ohjaaja on koiran luona. Haukkumisen pitää olla jatkuvaa ja tempera-menttista, mikäli mieliä saada ilmaisuista täysiä pisteitä. Rullakoiran on tuotava rulla nopeasti ja varmasti ohjaajalle, jonka jälkeen koiran tulee viedä ohjaaja määrätietoisesti löytämänsä maa-limiehen luo. Koira kytketään näytön ajaksi n. 5–10 m pitkään näyttöaruun.

Haukkumisen opettaminen

Usein paras tapa opettaa haukkuminen on se, että ohjaaja itse opettaa sen koiralle. Koiralle

näytetään esinettä tai makupalaa, jota se hulluna himoitsee. Tämä ”himoherkku/-lelu” piilotetaan koiralta suurellesesti ja yritetään saada koira päästämään jokin ääni, vaikka vain vinkaisu, ennen kuin se saa palkkion.

Aluksi palkataan pienimmästäkin äänestä ja taitojen kehittyessä vaaditaan kunnon haukut ennen palkkaa. Koiran täytyisi aloittaa haukkuminen mahdollisimman pienillä ärsykkeillä ennen kuin ilmaisu otetaan mukaan piilotyöskentelyyn.

Kun koira on oppinut haukkumisen, harjoitellaan sitä maalimiehen kanssa aluksi polulla ja vasta sitten, kun se sujuu polulla, haukutetaan piilolla.

Ongelmia on monenlaisia

Useimmiten ei meinata millään löytää konstia, jolla saataisiin koira oivaltamaan, että sen täytyy haukkua. Yksi hauska esimerkki hyvästä oivaluksesta on se, jossa ohjaaja tuskaili haukkumisen kanssa ja koira sinnikkäästi kieltäytyi haukkumasta. Koira kuitenkin haukkui hulluna ovikelloa. Tästäpä ohjaaja keksi ottaa ovikellon mukaan metsään ja kuinka ollakaan koira haukkui todella hyvin ovikellon kuultuaan. Tämän jälkeen haukkumisharjoittelu eteni nopeaa tahtia ja koirasta tuli oikein hyvä ilmaisija. Joten mielikuvitusta, niin kyllä se oikea konsti löytyy.

Rullailmaisun opettaminen

Rullailmaisuus opetetaan etsimisharjoittelusta erillään. Etsimisharjoitusten aikana koira on totutettu kaulassa roikkuvaan rullaan, mutta rullalle ei ole vielä annettu mitään käytännön merkitystä.

Rullia on erilaisia. Kukin voi viritellä sellaisen kuin itse haluaa, kunhan se on kutakuinkin sellainen kuin ”normaali” rulla on. Tavallisin rulla on nahkainen pötkö, joka laitetaan roikkumaan koiran kaulapantaan. Toinen, nopeasti yleistynyt malli, on ns. norjalaisrulla. Se kumpi valitaan, riippuu koirasta. Norjalaisrullaa on helpompi pitää suussa, kun liikutaan esim. erittäin vaikeakulkuisissa maastoissa. Toisaalta taas joillakin koirilla on taipumus sujauttaa etujalka rullan väliin ja siten ”sitoa” itsensä liikuntakäytännöksi.

Ennen kuin ilmaisu aletaan opettaa, täytyy rullakoiran kanssa vielä harjoitella hyvin tyhjä pistot. Rullakoiran valeilmaisuvaara pienenee

olennaisesti, jos sille on ennen ilmaisun opettamista opetettu tyhjä pistot.

Ensimmäinen rullaharjoitus toteutetaan seuraavasti. Ohjaaja heittää maalimiehelle esineen (ei siis tarvitse ensimmäisillä kerroilla olla rulla) ja maalimies nappaa esineen, käy makuulle ja vetää nopealla liikkeellä esineen kehoonsa kiinni. Koira päästetään saalistamaan esinettä ja sen annetaan tarttua esineeseen. Maalimies pitää hiukan vastaan, kun koira vetää esinettä. Koiran annetaan luulla, että se sai riistettyä esineen maalimieheltä ja sen jälkeen ohjaaja toimii siten, että saa koiran tuomaan esineen itselleen. Tässä vaiheessa ei vielä tarvitse ottaa näyttöä. Tärkeintä on opettaa koiralle, että se maalimiehen luokse juostuaan, etsii esineen/rullan ja tuo sen ohjaajalle.

Rullakoiran koulutuksessa käytetään aluksi pääosin irtorullia, mutta myöhemmin rutiinien karttuessa aletaan vaihdella irtorullien ja kiintorullan välillä. Erittäin tärkeää on muistaa, että kun koira on ottanut joko irto- tai kiintorullan, ohjaaja kehuu koiraan vasta, kun se alkaa tulla kohti ohjaajaa. Kehuminen pitää siis tulla siitä, että koira on tulossa kohti ohjaajaa, eikä se saa olla ikään kuin käskynä: ”Tuo rulla”. Jos koira oppii tulemaan vasta, kun ohjaaja huutaa ”hyvä!” tai ”täällä!”, ottaa koira herkästi rullan suuhunsa myöhemmin silloinkin, kun ei pitäisi – pelkästä ”hyvä” käskystä.

Näytön opettaminen

Seuraavaksi opetetaan koiralle myös näyttö. Maalimies seisoo kauempana polulla ja näyttää koiralle rullaa tai esinettä. Siirryttyään vielä jonkin matkaa eteenpäin, hän asettautuu makuulle niin, että koira näkee hänet. Maalimies ei saa juosta jottei koira lämpenisi liikaa ja sen takia unohtaisi keskittymistä. Koira saa hakea maalimieheltä esineen tai rullan. Sillä aikaa, kun koira palaa ohjaajan luo, siirtyy maalimies lähemmäs ohjaajaa ja asettuu jälleen makuulle. Ohjaaja kytkee koiran ja huolehtii samalla, että kytkemisen aikana koiran katse on maalimiehen suunnassa. Ohjaaja huutaa maalimiehelle: ”Missä olet!” tms. ja maalimies vastaa ”Täällä!” ja ryntää vauhdilla paikalle, josta koira haki rullan. Koiralle sanotaan ”näytä” ja päästetään se maalimiehen luo. Maalimies ottaa ensin kontaktin koiraan ja alkaa vasta sitten leikkiä sen kanssa.

Tällä tavoin tehdään koiralle vauhdikas ja määrätietoinen näytö.

Umpiopiloon ilmaisu – rullakoira

Tässä harjoituksessa on kyse vain ja ainoastaan ilmaisusta, joten koiran ei tarvitse etsiä maalimiestä. Koira saa nähdä, kun maalimies menee laatikkoon tai johonkin muuhun umpiopiloon. Koira päästetään piilolle ja sen annetaan tehdä kunnolla töitä löytääkseen sisäänpääsyn piiloon. Vasta hetken kuluttua sille työnnetään jostain raosta rulla. Rullaa pantataan hetki sen vuoksi, että koira oppisi huolellisesti tarkistamaan mistä haju tulee ennen kuin se tekee ilmaisun.

Näyttö otetaan aluksi tekniikalla: Missä olet – Täällä – Näytä, mutta vähitellen jätetään maalimiehen vastaus pois. Näytölle lähtökäskyksi tulee: Missä olet? Näytä! Vähitellen, kun koira rutinoituu voi jättää myös alusta pois kysymyksen: ”Missä olet?” jolloin pelkkä ”Näytä” riittää lähtökäskyksi.

Kiintorulla

Kun koira osaa hyvin irtorullan hakemisen, opetetaan sille kiintorullan otto. Kiintorullan otto opetetaan vasta, kun etsiminen ja ilmaisu on yhdistetty siten, että koira osaa etsimisen jälkeen tuoda maalimieheltä löytämänsä irtorullan ohjaajalle. (Etsimisen ja ilmaisun yhdistäminen seuraavassa kappaleessa.) Palataan siis harjoituksissa taaksepäin ja siirrytään lyhyeen matkaan polulla. Harjoitus suoritetaan kuten irtorullaharjoitus, nyt koira vain saakin ottaa kaulaansaan roikkuvan rullan irtorullan sijasta.

Vaikka koiralla olisikin tarkoitus myöhemmin käyttää norjalaisrullaa, opetetaan ilmaisu tavallisen rullan avulla. Kun koira juoksee maalimiehen luo ja alkaa etsiä maasta irtorullaa tulee kiintorulla kuin huomaamatta sen kuonon läheisyyteen. Kun koira yrittää maata tutkien löytää irtorullan, maalimies voi varovasti auttaa koira ”oivaltamaan”, että rulla on heti sen leuan takana. Etenemismatkaa pidennetään, kun koira alkaa tajuta mistä on kyse. Kun ilmaisu sujuu hyvin perinteisen rullan avulla, voidaan niin halutessa, vaihtaa ilmaisu ns. norjalaisrullalla tapahtuvaksi.

Etsimisen ja ilmaisun yhdistäminen

Kun koira osaa etsiä ja ilmaista erillisinä harjoituksina, on aika yhdistää nämä palaset. Koira saa etsiä maalimiehen, siltä vaaditaan ilmaisu ja palkataan oikeasta suorituksesta. Jatkossa kannattaa vaihdella sitä otetaanko koiralta pitkä vai lyhyt ilmaisu (haukkuva koira), saako se kenties heti palkkion, niin ettei ilmaisua vaadita ollenkaan. Rullakoiralle voidaan välillä antaa maku-pala ennen rullan antoa, jottei se ottaisi rullaa liian herkästi suuhunsa. Rullakoiralle pitäisi ilmestyä seuraavanlainen ajatusketju päähän, kun se tulee piilolle: ”saankohan nyt heti palkkion, en saanut, siis onko täällä jossain irtorulla, ei ole, täytyy siis ottaa oma rulla”. Haukkuvan koiran ajatusketju piilolle tultua on: ”saisinkohan heti palkan, en saanut, alampa siis haukkua saadakseni sen”. Maalimiesten täytyy aina ensin palkita koira kontaktilla ja vasta sitten annetaan lelu/makupala. Näin toimien ei kilpailuissa oleva ”palkkioton” maalimies muodostu koiralle niin suureksi pettymykseksi, jos se on oppinut pitämään myös kontaktia palkkiona.

Joskus käy niin, että haukkuva koira jättää maalimiehen ja tulee ohjaajan luo, kun ohjaaja lähestyy piiloa. Tämä johtuu useimmiten siitä, että koiralla ei ole tarpeeksi suurta kiinnostusta maalimiestä kohtaan. Maalimiehen ja koiran välistä kontaktia täytyy parantaa leikkien ja yhdessä touhuten.

Toinen yleinen syy vastaantuloon on se, että ohjaaja on harjoitellessa alkanut kehua koira lähestyessään piiloa. Koira valitsee kahdesta vaihtoehdosta (passiivinen maalimies vs. kehuva ohjaaja) mielenkiintoisemman eli ohjaajan. Tähän ei auta se, että ohjaaja ei harjoituksissa tule piilolle lainkaan, ongelma vain siirtyy eteenpäin. Tätäkin osa-aluetta on harjoitettava, jotta se sitten kilpailuissa sujuu ongelmitta.

Tyhjät pistot

Tyhjillä pistoilla nähdään kuinka hyvin koira on ohjaajan käsissä. Olennaisen tärkeää on se, että koira tulee ohjaajan luokse, kun sitä kutsutaan, eikä häviä toiselle alueelle etsimään. Alue valitaan myötätuuleen, jotta koira ei voi aloittaessaan tietää, tuulen tuoman hajun perusteella, onko alue tyhjä vai onko siellä maalimies. Maaston pitää olla niin aukeaa, että ohjaaja näkee koiran. Kun koira on irtautunut tarpeeksi

pitkälle, kutsutaan sitä. Heti, kun koira alkaa totella käskyä, sitä kehutaan täydestä sydäimestä ja sille voidaan näyttää jotain mieluista lelua samalla, kun se tulee luo. Jos koira ei tottele, huudetaan sille niin, että kitarisat heiluu metrin päässä ulkona, oikein kunnolla EI! (siis silloin, kun koiran nokka on väärään suuntaan) ja heti hurjan karjaisun jälkeen huudetaan oikein iloisesti ja houkuttelevasti koira luokse. Jos koira tottelee se saa mittaamattomat kiitokset, mutta jos se ei tottele, mennään sen luo alueelle ja kädestä pitäen kerrotaan kuka tätä harjoitusta johtaa. Missään nimessä ei saa laittaa etukäteen valmiiksi maalimiestä toiselle alueelle. Jos koira tottelemattomuuttaan karkaa toiselle alueelle ja löytää sieltä maalimiehen, se palkitsee itse itsensä tottelemattomuudestaan.

Risteily

Todella tärkeä osa hakukoiran työskentelyssä on kunnollisen risteilyn hallitseminen. Päämäärätömästi sinne tänne juoksevat koirat eivät etsi tehokkaasti ja niiltä jää suuriakin alueita tarkistamatta. Kokeissa on aina kolme maalimiestä piilossa. Mitäs sitten, jos maalimiehiä olisikin vaihteleva määrä, esim. yhdestä viiteen. Kilpailija ei koskaan tietäisi kuinka monta on piilossa. Silloin, jos koska, tulee sille suuri merkitys, että koira hakee alueen kattavasti.

Risteilyssä koiran tulee etsiä ohjaajan osoittama alue läpikotaisin ja sen täytyy alueen etsityään palata itsenäisesti tai käskyn kuultuaan ohjaajan luokse, jolloin ohjaaja osoittaa sille uuden alueen etsittäväksi. Kerrallaan etsittävän alue on kooltaan noin 20–30 metriä levä ja 50 metriä syvä. Jos koira harhautuu tältä sektorilta ulos, se tulee kutsua takaisin ja se lähetetään uudelleen etsimään alue, mikäli alue jäi osittain hakematta. Jos koira voidaan ohjata kaukaa, se voidaan myös käskyn palauttaa takaisin halutulle alueelle. Ohjauskäskyt eivät saa viedä koiran etsimismotivaatiota tai hidastaa olennaisesti sen työskentelyä. Tietenkään ohjauksesta ei saa tulla itsetarkoitus, vaan tavoite on se, että koira määrätietoisesti ja keskittyneesti etsii ohjaajan osoittaman alueen.

Kun harjoittelu on sujunut tavoitteen mukaisesti, osaa koira irtautua ohjaajan osoittamaan suuntaan, suoraan ja pitkälle. Jos koira poikkeaa

suunnasta, ohjaaja pysäyttää sen ja ohjaa takaisin alueelle.

Ohjaajan täytyy olla määrätietoinen, periksi antamaton ja kuitenkin ystävällinen. Periksi ei saa antaa ennen kuin koira menee sinne minne ohjaaja haluaa. Jos koira saa kerrankin periksi, se yrittää pullikoida vastaan yhä uudelleen ja uudelleen erilaisissa tilanteissa. Koira voidaan vaikka saattaa sinne minne on tarkoitus edetä. Muita vaihtoehtoja ei ole kuin se, että mennään sinne minne ohjaaja näytti. Ennen pitkää ohjaajan määrätietoisuus ja periksi antamattomuus johtavat siihen, että koira alkaa irrota sinne minne käsketäänkin ja sen työskentelyilo ja halu kasvaa entisestään. Kun koiran ei enää tarvitse taistella vallasta ohjaajan kanssa, se voi suunnata kaiken energiansa työn tekemiseen.

Tämä ongelma on usein nähtävissä kilpailuissa. Ohjaaja lähettää koiran tiettyyn suuntaan. Koira kääntyy eteenpäin alueelle ja juoksee sinne itse tahtoo. Ohjaaja ei uskalla kutsua koira takaisin, koska se ei joko tottele tai ohjaaja pelkää ettei kuitenkaan saa koira menemään sinne minne haluaa. Koira siis sai tehdä aivan mitä itse halusi. Seuraava vaihtoehto on se, että ohjaaja kyllä pysäyttää koiran ja yrittää lähettää sen uudelleen oikeaan suuntaan, mutta koira pullikoi vastaan, eikä mene. Ennen pitkää ohjaaja yleensä toteaa, että olkoon ja jatkaa matkaa. Koira siis selvisi taas voittajana. Ihmettelen kuinka tällaisten periksi antamisten jälkeen ohjaajalla voi enää olla työskentelyn suhteen minäkään valtakunnan arvovaltaa, sillä koirahan selkeästi tätäkin tilannetta hallitsee. Joten ohjaajan on syytä olla kriittinen ja katsoa peiliin, kun syyllistä hakee. Koira on jo harjoituksissa opettettava noudattamaan ohjaajan käskyä ja tästä on myös kilpailuissa pidettävä kiinni. Vain näin saadaan lopputulokseksi upeasti risteilevä, innokas ja yhteistyöhaluinen koira, joka noudattaa ohjaajan käskyjä tinkimättömästi.

Huolehdi siitä, että koira lähetetään aina etsimään aluetta, jota se ei ole jo aiemmin tarkastanut. Poikkeus tietenkin se, että koira ei ole irtautunut tarpeeksi syvälle tai, että se on löytänyt maalimiehen heti keskilinjan tuntumasta. Jos lähetät koiran etsimään alueelta, joka on jo läpikotaisin haettu, aiheutat koiralle suuren ristiriidan. Koira ei ymmärrä miksi sen täytyy hakea jo haettu alue ja muuttuu sen seurauksena epävar-

maksi, eikä luota itseensä eikä ohjaajaan. Koiran luottamus epävarmaan ohjaajaan katoaa tyystin. Kaikkein pahin synti on se, että harjoituksissa laitot maalimiehen alueelle, jonka koira on jo hakenut. Jos koira löytää läpikotaisin haetulta alueelta maalimiehen, sen epävarmuus kasvaa, se ei luota itseensä ja ennen pitkää se alkaa syöksyillä minne sattuu, koska se ei voi koskaan olla varma siitä onko se tehnyt työnsä kunnolla vai ei.

Taaksepäin työskentely aiheutuu usein myös siitä syystä, että ohjaaja on liikkunut liikaa eteenpäin eikä ole tarkkaillut tuulensuuntaa. Koira vaistomaisesti palaa taaksepäin, jos sinne on jäänyt tutkimatonta aluetta. Tässä tuulensuunnalla on uskomattoman suuri merkitys. Voi myös käydä niin, että tuulee esim. takarajan suunnasta ja koira siten edetessään kohti sivurajaa, saa tuulesta koko ajan informaatiota, ettei edessään ole maalimiestä. Sen sijaan etenemislinjan oikea puoli jää myötätuuleen ja koira pyrkii hakeutumaan tuulen alapuolelle – siis työskentelee taaksepäin – kyetäkseen tarkistamaan myös myötätuuleen jäävän alueen. Tämä ei ole varsinainen virhe, mutta sitä eivät monet tuomarit ymmärrä. Sen sijaan, jos tuulee etulinjalta, on taaksepäin työskentely selvä virhe.

Koiran vastaanotot ja lähetykset keskilinjalta

Ohjaajan on kiinnitettävä erityistä huomiota myös siihen kuinka hän vastaanottaa koiran tyhjältä pistolta ja kuinka uusi lähetykset tulee suorittaa. Koiraa vastaanottaessaan ohjaaja siirtyy polulta sitä kohti muutaman askeleen. Ohjaaja seisoo selin tulossa olevaan koiraan ja houkuttelee vasemman kätensä avulla koiran vasemman käden ja vasemman jalan väliin (seuraamispaikka). Makupala on tässä oivallinen apu. Sitten ohjaaja kuljettaa koiran seurauttaen polun yli, sujauttaa sille makupalan suuhun ja lähettää sen uudelle alueelle. Tämän pienen seuraamisen aikana ohjaaja omalla liikkeellään antaa koiralle suunnan jonne seuraavan piston tulee suuntautua. Samalla ohjaaja ottaa koiran hallintaan ja tavallaan kertoo koiralle kuka harjoitusta johtaa. Yleensä näkee kuinka koira pysäytetään keskilinjalle, kutsutaan sivulle, laitetaan istumaan ja sekuntikaupalla näytetään koiralle käsimerkin avulla suuntaa jonne seuraavaksi tulisi edetä.

Tästä seuraa yleensä se, että rikotaan koiralta hyvä työskentelyrytmi ja sen sijaan, että suunnataan toiminta varsinaiseen etsimiseen, lisätäänkin polulla tapahtuvien sirkustemppejen avulla keskilinjan painoarvoa. Toki on tilanteita ja koiria, joille tämä pysäyttäminen sopii ainakin hetkittäin, mutta yleensä ne levottomat ja keskittymiskyvyttömät koirat, jotka tätä tarvitsevat, tarvitsivat itse asiassa parempaa varsinaista koulutusta (keskittymisharjoituksia ja hillittömän juoksemisen hillitsemistä ylipäättäen).

Lopuksi

Jotta koiralla olisi edellytykset selviytyä tehtävästä, täytyy ohjaajan huolehtia, että se on terve fyysisesti ja hyvässä kunnossa. Kunnottomalta koiralta ei voi vaatia huippusuorituksia ja väsymyksen vallatessa sekä lihakset että ajatukset, muuttuu työskentely vastenmieliseksi ja mitkään maalimiestempot eivät riitä pitämään koiran motivaatiota yllä.

Harjoittelussa täytyy koko ajan säilyttää vaihtelevuutta ja mielenkiintoa. Järjestä uusia harjoittelupaikkoja, vieraita maalimiehiä, jackpotteja välillä. Anna koiran löytää useita kertoja peräkkäin ja välillä se saa tehdä useita tyhjiä pistoja peräkkäin. Tee välillä oikein pitkä ja raskas harjoitus ja välillä tosi lyhyt. Jatkuva tasapainottelu kannustamisen, vahvistamisen ja ehdottomuuden välillä kannustaa koiraa jatkaamaan työskentelyään.

Ohjaaja ei saa koskaan suuttua. Suuttunut ohjaaja ei kykene vaihtamaan äänenpainojaan eikä säilyä koiran luottamusta. Koira ei saa pelätä ohjaajaa. Ohjaajan on oltava itsepäinen vaatimuksissaan, mutta samalla matillinen. Hankalimmissa tilanteissa ohjaaja ei hermostu eikä suutu. Koiran on vain tehtävä se mitä siltä pyydetään. Tämän tahtojen taistelun jälkeen koira yleensä muuttuu erittäin iloiseksi ja yhteistyöhaluiseksi.

Muista myös vesi. Koiraa on juotettava usein, mutta vain pienen pieniä kulauksia kerrallaan. Mikään eläin ei juokse mielellään, jos vettä täynnä oleva vatsa velloo ilkeästi joka juoksuaskeleella. Useat koirat tulevat suorastaan pahoinvoiviksi liiallisen vedenjuonnin seurauksena.

En malta olla vielä kommentoimatta hieman tuomarityöskentelyä. Valitettavasti haku kuuluu

niihin lajeihin, jossa kirjavuutta tuomaritulkinnoissa löytyy tosi paljon. Harva tuomari on itse kouluttanut tai kilpaillut lajissa ja sen takia heillä ei ehkä ole ihan realistinen kuva lajista. Tällaiset tuomarit helposti takertuvat kokonaisuuden kannalta epäolennaisiin pikku yksityiskohtiin, kuten siihen, saako koiralle sanoa sivulle, sen luovutettua rullan ohjaajalle. Sen sijaan tuomari, joka paneutuu lajiin, parhaimmassa tapauksessa itse harjoittelee sitä ja kilpailee siinä, omaa yleensä riittävän laaja-alaisen näkemys lajiin.

Kun vielä saataisiin koulutus sellaiseksi, että uusia tuomareita kouluttaisivat lajin käytännön asiantuntijat, kirjoituspöydän takana teorioitaan laativien sijasta, päästäisiin ehkä parempiin tuloksiin. Alettaisiin arvostaa niitä asioita, jotka ovat oikeasti tärkeitä, kuten mm. yhteistyö ohjaajan ja koiran välillä. Tätä yhteistyötä on parhaimmillaan suoritus, jossa koira lähtee halukkaasti tutkimaan ohjaajan osoittaman alueen, pysyy sillä, tulee luokse kutsumatta tai kutsusta, kun alue on tutkittu ja odottaa innoissaan, että ohjaaja osoittaisi sille uuden alueen tutkittavaksi. Ilmaisun se tekisi päättäväisen varmasti.

Haukkuva koira haukkuu selkeästi ja innokkaasti, rullakoira tuo rullan määrätietoisesti, luovuttaa sen ohjaajalle ja uudesta käskystä vie ohjaajan maalimiehen luokse. Se luovuttaako koira rullan vasta irti käskyllä tai auttaako ohjaaja rullan suusta pois on aivan epäolennaisia asioita, kuten moni muukin ”mystiseen” rullailmaisuun liittyvä väärä uskomus. Kehottaisin tämän artikkelin lukijoita lukemaan toisen artikkelini, jossa kerrotaan haun historiasta, ehkäpä se toisi jotain lisäinformaatiota näihin ilmaisuasioihin.

Ei sitten muuta kuin, innokkaasti metsiin hakua harjoittelemaan. Mukaan vain iloinen mieli, rakas koira ja paljon kahvia.

Lähteitä

Järverud, Sven – af Klinteberg-Järverud, Gunvor (2002) **Din hund söker. Sök från grunden till bruks elit. Uppletande. Räddningshund. Specialhundar.** GTC Print AB, Luleå, 176 sivua. ISBN 91-631-2788-1

Järverud, Sven (1996) **Pelastuskoiran koulutus.** Video pelastuskoiran koulutuksesta. Suomen Palveluskoiraliitto. 40 min.